

eziyet ettirdi, ezâ ve cefâlar çektirdi, vatanından, yerinden ve yurdundan kovdurdu Cenâbı Hak acaba?!...

Bu terbiye, bu tâlim ve tecrübeler, bu üzülmeye ve teselliler... Bu sabır ve sebatlar, bu tehdid ve itablar ve bu zaferler.. ve.. ve.. ve...

Evet ey şerefli müslüman: Bu hikmeti Resulullah kendi sözüyle: «Ulemâ enbiyâ'nın vârisleridir» diyerek açıklıyor, yani: Peygamberlerin hepsinin müşterek dini olan İslâm Dini'ni ulemâ ihya edecek ve dâvâyı sürdüreceklere demektir. Nasıl sürdüreceklere, neyi örnek alacaklar? sorusuna da bizzat Allah şöyle cevap veriyor: Ahzab sûresi, âyet 21:

«Celâlim hakkı için muhakka ki size Resulullah'da pek güzel bir örnek vardır, Allah'a ve son güne ümid besliyerek Allah'ı çok zikretilen kimseler için.»... Demek ki bize örnek olabilmesi için Allah, sevgili habibini her türlü cefanın nişânesi kılmış, hayatını bize örnek olarak vermiştir. Canım cânânım sana kurban, sana olsun binlerce salat ve selâm ya Resulallah. Ey Allahım! bizleri O'nun şefâatına lâayık, senin Rızâi-Şerefine nâil olanlardan eyle, üzüntüye düşmeden, sevincin; felâkete uğramadan, selâmetin; nedâmetten önce hikmetin; darlıktan önce varlığın; fakirlikten önce zenginliğin; hastalıktan önce sağlığın; ihtiyarlıktan önce gençliğin; ölmeden önce hayatın kadrini bilenlerden eyle bizleri!. Âmîn.

HİKMET ÇİÇEKLERİ

Yıpratmamış bu milleti binbir muhârebe;
Kanûnu örfe zıt kılarak yıktılar bizi!..

Gene üç kıt'a bizimdir.. hele geçsin bir asır;
Başka yıldızları tercih edecek milletler!..

Bizim millet sükûtüdür.. sükût ikrârı bildirmez..
Batar devlet.. eğer oynarsanız millî irâdeyle!..

«Dil annemin sütüdür!» derdi iftiharla babam;
Yalancı emziğe döndürdüler bugün dilimi!

Hor görür milleti.. (biz halkız!) der;
Tanımaz Hâlik'ı küstahcasına!..

İş bekliyordu milleti.. (tedbirliyim!) deyip;
Kıldırıldı on küsur sene hazret, salât-ı havf!..

Evet.. dedim sana, gütmek kolay değil sürüyü;
Neden davul çaluyorsun, çoban, kaval yerine?..

Bir demir leblebi ağzında bu neslin dolaşır;
Takma dişden de beter.. takma dilin lezzeti yok!..

Baktım ki hissiyatımı tebliğden âcizim;
Sundum demet demet size hikmet çiçekleri!..

Dr. Cahid ÖNEY

Tarih

Selçuklular Tarihi Hakkında Araştırmalar ve Tenkidler

Malazgirt Zaferi

ve

Alp Arslan'ın İmamu

— IV —

Prof. Dr. Osman
TURAN

LPARSLAN'ın kazandığı büyük Malazgirt meydan muharebesi Türk-İslâm tarihinde bir dönüm noktası teşkil ettiği için bu büyük sultan tarihte tebci edilmiş; şahsiyeti ve hayatı hakkında da bir takım kerâmet rivâyetleri ve efsâneler de meydana çıkmıştır. Bizans imparatoru Romanos Diogenis büyük ordusu ile Malazgird'e vardığı zaman yalnız zafer kazanmayı ve Türkleri Anadolu'dan çıkarmayı düşünmüyor; bizzat Selçuklu payitahtını ve Hilâfet merkezini de almak kararında bulunuyordu. Bu sebeple de askerinin azlığı ile endişeye düşen Alp Arslan'ın sulh tekliflerini de gurûrla red ediyordu. Bu durumda muharebe mukadder olmuştu. Alp Arslan, siyasî ve askerî kudreti, cesareti yanında, yüksek ideallere ve husûsiyle İslâmiyete de çok fazla bağlı bulunuyordu. Bu büyük Türk ve İslâm gazisi yanında daima Buharalı Ebû Mansûr Muhammed bin Abdülkerim adlı bir din âlimini bulunduruyordu. Biri devlet ve diğeri din adamı olan bu iki şahsiyet Fâtih Sultan Mehmed ile şeyhi Ak Şemseddin'in münasebetlerine benzer bir halde idiler. Gerçekten Alp Arslan ile Buharalı imamu da aynı derecede ruhî bir kaynaşma içinde idiler. Sultan Alp Arslan, Malazgird'den önce, Şif Fâtimilere karşı Suriye seferine giderken, ordusuyla birlikte, Fırat nehrini geçiyordu. Buharalı İmam bu esnada Sultan'a: «E f e n d i m i z ! B u n i m e t i n d e n d o l a y ı A l l a h a ş ü k r e d e r i m . Z i r a b u n e h r i , n e İ s l â m d e v r i n d e v e n e d e e s k i z a m a n l a r d a , k ö l e l e r m ü s t e s n a , i l k d e f a b i r T ü r k h ü k ü m d a r ı o l a r a k s i z g e ç i y o r s u n u z » d i y e r e k b ü y ü k g a z i y e i n a n c ı n ı b e l i r t i r k e n t a r i h i b i l g i s i n i d e g ö s t e r m i ş t i r . B u h â l i s â n e d u y g u l a r ı n i f â d e s i k a r ş ı n d a A l p A r s l a n b ü t ü n

kumandan ve beyleri çağırarak aynı cümleyi imamına tekrarlattı ve bundan dolayı da Allah'a şükürler etti.

Alp Arslan, mukadder olan Malazgird muharebesi arifesinde, çok endişeli bulunduğu bir sırada, secdeye kapanıyor: «Yâ Râbbi! seni kendime vekil yapıyor; azametini karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrunda savaşıyorum. Ey Tanrım niyetim hâlistir; bana yardım et; sözlerimde hilâf varsa beni kahret!» diye dua ediyordu. Halife de İslâm dünyasının kaderini tayin edecek bu meydan muharebesi için bütün câmilerde okunmak üzere her tarafa gönderdiği hutbesinde: «Allahım! İslâmın bayraklarını yükselt ve hayatlarını sana kulluk uğrunda esirgemeyen mücahitlerini yalnız bırakma; Alp Arslan'ı düşmanlarına muzaffer kıl ve askerlerini meleklerin ile te'yid eyle! Zirâ o senin rızânı kazanmak için varını, canını ve her şeyini fedâdan sakınmıyor. O senin yolunda ve senin dininin üstünlüğü için nasıl cihâd ediyorsa sen de onu öylece kuru ve düşmanlarını kahret!» duası yazılı bulunuyordu. Alp Arslan bu îmân içinde mukadder hesaplaşmaya girişirken imamı da manevî bir destek ve müjde olarak kendisine: «Ey Sultan! sen Allahın başka dinlere karşı yardım ve zafer vâdeylediği Allahın dini (İslâmiyet) uğrunda savaş (cihâd) yapıyorsun. Ben (bu sebeple) Tanrının bu fethi senin adına yazdığını umarım. Binaenaleyh Cuma günü zevâlden sonra dünyadaki insanların (hatiplerin) senin ve mücahitlerin kâfirlere karşı zaferi için dua ettikleri zaman muharebeye giriş; dua icabına makrûndur.» Bunun üzerine Sultan Cuma günü hatiplerin hutbe okuduğu zamanı bekledi ve Kur'an'ın «Zafer ancak Allahındır» âyetini okudu ve hatiplerin hutbe sonunda okudukları «Allahım, Müslüman askerlerini ve büyüklerini muzaffer kıl» duasını tekrarladı; «Tanrı çok defa bu duanın bereketi ile gazilerin maksat ve emellerini husule getirir» cümlesini de ilâve etti (1).

Merhum Profesör Ahmed Ateş Buharalı İmama ait bu sözlerin tercümesinde büyük hatalar keşfeder ve derhal şiddetle hücumu geçer. Fakat yalnız İbn al-Esir'in ifadesine dayandığı ve diğer kaynaklarla onu karşılaştırmadığı için bizim mukayeseli bir şekilde ve hususiyle zamanın manevî havasına göre, toplu olarak, yaptığımız tercüme yerine o kelimelerle uğraşmıştır. Filhakika o ilk önce «Bütün Müslümanlar» tâbirini kullandığımız için bizi «tahrif» etmekle suçlamakta ve sâdece hatiplerin minberlerde dualarının bahis mevzuu olduğunu söylemektedir. Halbuki İbn ul-'Adîm «Dünya ülkelerindeki insanların minberlerde sana dua ettiği cuma günü» ifadesini yazdığı ve yalnız hatipleri değil bütün müslümanları kast eylediği gibi namaza gelen bütün müslümanların duaya katıldığı da aşikârdır. Bu sebeple bu tercüme tarafımızdan bir «tahrife» uğramamış; diğer metinlere ve cuma namazının mâhiyetine uygun bir mânânın verilmesi bahis mevzuu olarak daha doğru anlaşılmıştır. Buharalı İmamın Sultana: «Ben Tanrının bu fethi senin adına yazdığını umarım» sözünü «yazdığına inanıyorum» şeklinde tercüme ederken de kelimededen ziyâde cümlelerin ve havanın icabına göre bir mana vermeği münasip gördük. Zira Buharalı Şeyh böyle bir kader gününde İslâmın zaferine inanmış ve bu sebeple de savaş neticesi için «feth» kelimesini kullanmış; diğer ifâdeler de bu manayı belirtmiştir. Böylece, «Ercû» (umarım) kelimesiyle Sultanın zaferine inandığını ve «duanın icabına makrûn» (yakın) olduğunu ilâve etmiş ve onun bu beyanı bir ke-

râmet mahiyetini almıştır. Bu sebeple zaferle kuvvetli bir ümitle bağlanan Buharalı âlimin «umarım» kelimesi ümitten çok daha kuvvetli ve «inanırım» mânâsını ve bir tebşir mahiyetini alarak Sultanı cesaretlendirmiştir. Esasen evliyânın tebşirleri de bundan daha açık bir şekilde pek olmazdı. Nitekim, Fâtih'in taleplerine rağmen, onun büyük şeyhi Akşemseddin de ona ancak bu mahiyette bir tebşirde bulunmuş; fakat Pâdişâhın fazla ısrarı üzerinedir, ki nihayet tarih, gün ve saati bildirmiştir (2). Ahmed Ateş «Ercû» fiilini «dilerim» kelimesiyle tercüme ederken onun türkçedeki mânâsını düşünmüş ve ya tenkidinde muvafak olabilmek için «umarım» yerine onu «dilerim» yapmış ve kendi tâbiri ile de, kelimenin mânâsının kendisi «tahrif» etmiştir (3). Böylece Buharalı âlim ve şeyh: «Allah'tan bu fethi senin adına yazmış ola» derken ve bizzat «Fetih» kelimesini kullanırken bir müjde haberini de kapalı bir şekilde veriyordu. Metinleri izah ederken kelimelerin değil cümlelerin mânâsını birlikte düşünmek ve hususiyle İmam ve Sultan Alp Arslan'ın manevî havalalarına girmek şarttır. Aksi takdirde hâdiseleri ve tarihin seyrini kavramak mümkün değildir. İşte Arap filologu kelimelerle oynayarak bizi tahriflerle itham ederken bizzat yanılan veya tahriflerde bulunanın onun kendisi olduğunu gösteren misallerden biri de budur. Böyle olmasa dahı çok kuvvetli bulunduğunu sandığı Arapçada bu derece gürlü ve saldırışa da sebep yoktu. Bu kadar geniş bir devri, meseleleri ve kaynakları ihtiva eden bir eserde elbette bazı hatalar bulmak ve bunları düzeltmek daha hayırlı bir hizmet olurdu ve kendisinden de bu beklenirdi.

(1) Kaynaklarda bu cümleler arasında bazı farklar var ise de bunların mukayeseden sonra bu tercüme tam olarak meydana çıkar. Bununla beraber ibareleri en sağlam ve mufassal olarak Ahbâr üd-devlet is-Selçukîyye (s. 49) vermekte olup bunları (s. 41), İbn ul-Esir (X, s. 22) ve İbn ul-'Adîm (Tarih Haleb, II, s. 27) bazen onu ikmal ederler.

(2) Bak. Osman Turan, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, İstanbul 1969, II, s. 55.

(3) Ahmet Ateş, Şarkiyat mec. IV (1965), s. 168.

MEHTERİMİZ

Türk'ün yüce destanından
Ünvan aldı mehterimiz.
Şahlandıkça şahlanarak,
Aşka geldi mehterimiz.

Üç kıt'aya koşanlardan,
Dolup dolup taşanlardan,
Altayları aşanlarıdan;
Miras kaldı mehterimiz.

Başlarında yeşil tolga,
Seslerini duysun Volga,
Gönüllerde dalga dalga,
Umman oldu mehterimiz.

Bir sel olup taşı yine,
Çağlayarak coştı yine,
Namertlerin yüreğine,
Korku saldı merterimiz.

Zafer için hayal kuran,
Heybetiyle dimdik duran,
Herbirisi birer civan,
Mertle doldu mehterimiz.

Şan alıyor bucak bucak,
Açılıyor ona kucak,
Allah için haykıracak,
Meydan buldu mehterimiz...

Mehmet Ali KÖRPE
İ. H. O. - DÜZCE